

Srce za klonе

Genska medicina: Napredki v praksi, argumenti ostajajo

Pred nekaj dnevi je nek ameriški raziskovalec izjavil, da ga bodo izsledki njegovih raziskovanj kmalu pripeljali do tega, da bo lahko kloniral ljudi, kar potem tudi namerava početi. Razburjenje v javnih občilih, ki običajno sledi takšnim napovedim, še vedno traja. Predstavljajo se stališča zdravnikov, etikov in drugih strokovnjakov. Toda v vsem tem je, kot se zdi na prvi pogled, le malo novega. V razpravah o sodobni medicinski tehnologiji srečujemo znane učinke in stališča: Ko se je pred dobrimi dvajsetimi leti rodila Louise Brown, prvi otrok iz epruvete, je bilo razburjenje zelo veliko. Da bi pomirili delno zelo močan odpor, so si zdravniki prizadevali, da bi tej novi tehniki odvzeli sloves spektakularnosti, ekstremnosti in nenaravnosti. Priljubljena fraza pri tem je bila, da si zdravniki vendar že od nekdanj prizadevajo za ozdravitev neplodnosti in da to, kar počnejo zdaj, v bistvu ni nič drugega kot nadaljevanje te prastare želje.

Sklicevanje na naravo, še več, na mati Naravo je bilo takrat pomembno orožje v repertoarju argumentov. Louise Brown je medtem že zdavnaj polnoletna, razvila, izpopolnila in s številnimi novimi variantami razširila pa se je tudi sama reprodukcijska medicina. Razburjenje javnosti se je poleglo, reprodukcijska medicina je *business as usual* in le včasih, ko se v javnih občilih predstavi vsakokratno najnovejšo varianto, se še pojavijo nekatera vprašanja in dvomi, kot na primer takrat, ko je uspela presaditev oplojenih jajčnih celic mlajših žensk v ženske po menopavzi, tako da se lahko radosti materinstva danes nadejajo celo šestdesetletnice. Ali takrat, ko so nekateri zdravniki, ki se ukvarjajo z reprodukcijsko tehniko, začeli sortirati zarodke po spolu. (V Nemčiji sta oba postopka prepovedana, vendar pa ju že ponujajo v nekaterih drugih državah.)

Zločin ali napredek?

Nujno se je znova pojavilo staro vprašanje: Ali to sme, more biti? V ponudbi mogočih legitimacij smo lahko tokrat prepoznali neko novo strategijo. Sklicevanje na naravo sicer ni v celoti opuščeno, vendar pa že sodi med izčrpane fraze. Mnogi zagovorniki razmnoževalne tehnologije so v svojih javnih izjavah že veliko samozavestnejši, lahko bi celo rekli, da so postali sodobnejši, drznejši. Eden izmed zdravnikov, ki ponuja oploditev s tujimi jajčnimi celicami tudi za ženske nad šestdesetim letom starosti, argumentira takole: Kaj pomenijo tu naravne starostne meje? S tem, ko delamo lepotne operacije, vendarle kršimo tudi naravne zakonitosti – zakaj naj bi se torej tudi tu zaustavili pred naravo? Povsem podobno argumentira tudi njegov zdravniški kolega, ki zarodke predhodno sortira po spolu. Po njegovi ponudbi je veliko povpraševanje, na očitke pa se hladnokrvno odziva s tem argumentom: “Prakticiranje medicine vselej pomeni tudi poseganje v naravo. Presaditev srca ali izbira spola, v čem je tu razlika?”

Za odnos do spektakularno novih ponudb genske tehnologije na splošno velja, da lahko v njem vedno znova najdemo podoben potek: Na začetku imamo strah, ogorčenje, silovito nasprotovanje; za tem sicer vedno ostane še določena mera odklanjanja, vendar pa se ogorčenje umakne, čustvene prepreke postanejo manjše in temu sledi radovednost, prva pripravljenost, ki je še pomešana s previdnostjo, temu pa slednjič po tihem sledita sprijaznjenje in normalizacija. To je pot od suma “zločina” do prakse “napredka”.

Najnovejši primer tega poteka nam ponujajo razprave o kloniranju. Ko je na začetku minulega leta prva klonirana ovca Dolly po celem svetu napolnjevala naslovnice, smo bili znova priča velikemu razburjanju in glasnim protestom. Pojavljale so se zahteve po prepovedi kloniranja in spoštovanje narave, distancirali so se tudi znanstveniki. Veliko enotnost je bilo mogoče opaziti zlasti v Nemčiji: Ljudi se ne sme in ne sme klonirati!

Na primer zvezni minister za raziskovanje Rüttgers je izjavil tole: “Do kloniranja ljudi ne sme in tudi ne bo prišlo.” Ernst-Ludwig Winnacker, eden izmed najbolj znanih nemških naravoslovcev in trenutno predsednik Nemškega raziskovalnega združenja, je objavil članek z naslovom “Ljudi ne bomo klonirali”. V članku opozarja na pravne prepreke, tehnične ovire, manjkajoče cilje, govori pa tudi o temeljni pravici človekovega dostojanstva, pred katero se mora ustaviti vsaka znanost. To sporočilo je bilo vsekakor pomirjujoče.

Danes, dobro leto pozneje, se je situacija že opazno spremenila, kar še zlasti velja za ZDA, kjer je dojemljivost – da ne rečemo evforija – za nove medicinske tehnologije že od nekdanj veliko izrazitejša kot v Evropi. Iz tamkajšnjih klinik za zdravljenje neplodnosti, ki so sprva še zadrževale, da kloniranje ljudi zanje nikoli ne bo prišlo v poštev, prihajajo sem in tja vesti, da bi bil takšen postopek vsekakor vreden razmisleka. Očitno prihaja do povpraševanja, oblikuje se tržišče in le kako naj bi se pred tem zaprli. Nekateri raziskovalci si že marljivo prizadevajo, da bi tehnični razvoj s čim hitrejšim tempom pognali naprej. Javljajo se že tudi zagovorniki kloniranja, ki radi opozarjajo na bolečine in trpljenje, bi bi jih bilo človeštvu s tem mogoče prihraniti.

Profesor prava na univerzi Harvard Lawrence H. Tribe, ki se je sprva zavzemal za prepoved kloniranja, je za *Herald Tribune* nedavno razkril razloge, ki so botrovali spremembi njegovega stališča. Njegov ključni argument je, da si družba, ki prehitro izreka takšne prepovedi, onemogoči življenjsko pomembne eksperimente in izgubi sposobnost rasti in spreminjanja. To zveni znano – ta refren smo lahko že pogosto slišali.

Kako dolgo bo torej še trajalo, da bomo nekaj podobnega slišali tudi v Nemčiji? Filozof Hans Jonas je pred leti zapisal, da je “možnost tista, ki zbujata apetit”. Nemara pa sta tudi na področju kloniranja apetit večji in možnost bližja, kot smo lahko doslej slutili.

Prevedel Alfred Leskovec